

13. ELS DEMOSTRATIUS I ELS POSSESSIUS

13.1 ELS DEMOSTRATIUS

13.1.1 Concepte: els demostratius i la deïxis

Els demostratius són una categoria gramatical que té com a funció identificar els elements dels discurs per la seua posició respecte del parlant, el qual, d'esta manera, orienta subjectivament l'enunciat entorn a sí mateix.

Per eixemple, en *M'encanta **eixa** camisa, la que porta **aquell** maniquí*, la camisa i el maniquí, gràcies als demostratius *eixa* i *aquell*, queden posicionats en l'espai com a elements no pròxims al parlant, el qual els ubica subjectivament per relació a la seua pròpia situació.¹

En definitiva, els demostratius són la classe de paraules que realisen prototípicament la funció deíctica, entenent com a tal la propietat d'establir un significat o identificar un element per relació al parlant i a les seues circumstàncies discursives (espacials, temporals o de persona).

A banda dels demostratius, uns altres elements poden tindre també valor deíctic. Són, fonamentalment:

- els possessius (*Ma casa està en el camp*).
- els pronoms personals i els morfemes verbals de temps i persona (*Ahir yo estudié en el despaig, aixina que haurà segut un atre el que s'ha deixat encesa la llum de l'habitació*).
- determinats substantius (*dreta, esquerra*) i verps (*anar, vindre, acostar-se, alluntar-se...*).
- alguns adverbis de lloc (*ací, ahí, allí: Està **ací***), de temps (*ara, hui, ahir, enguany, adés...: Ho necessite **ara***), de modo (*Fes-ho **aixina**, com yo te dic*) o de quantitat (*tant: No en vullc **tant**, lleva-me'n*).

13.1.2 Classes de deïxis

Des d'un punt de vista funcional, distingim els següents tipos de deïxis:

- La deïxis presencial o *ad oculos* senyala els elements que estan a la vista en el context extralingüístic: *Obri **esta** finestra, que si obris **aquella** no nos aplegarà ací l'aire*.
- Per mig de la deïxis fòrica l'element deíctic remet a un atre element situat en el context lingüístic. És anafòrica quan el deíctic reprén un element aparegut anteriorment en el discurs, el qual se denomina antecedent (*No reciclà el **cartó**, sino que **el** llançà al contenidor orgànic*); i, catafòrica, quan anticipa un element que apareixerà en acabant, denominat conseqüent: *Li diguí açò: **que era un egoiste**; Li ho diràs **a ta mare** quan arribaràs a casa; Hi han diverses classes de determinants, pero en el present capítul nos ocuparem fonamentalment d'**estos dos: demostratius i possessius***.

Té funció exclusivament anafòrica (mai catafòrica) el terme *dit/dita/dits/dites*, que pot aparéixer precedit d'article o sense ell: *Aplegaren a Alcoy de nit i dormiren en un hotel de **(la) dita** ciutat*.

¹ El caràcter subjectiu d'esta orientació queda de manifest en el fet de que per a referir-se a la camisa, l'element principal que vol identificar, l'emissor utilisa el demostratiu *eixa*, mentres que ampra *aquella* per a referir-se al maniquí, el qual li aprofita d'orientació secundària per a ubicar la camisa. Per això resultaria estrany dir, al contrari, *M'encanta aquella camisa, la que porta eixe maniquí*. No obstant, objectivament, la camisa i el maniquí estan a la mateixa distància del parlant, és dir, que l'ubicació espacial dels elements de la situació comunicativa per part del parlant se fa de manera subjectiva.

c) Una variant de la deixis fòrica és la textual, en la que el deíctic ja no identifica un referent en el context llingüístic, sino que remet a un determinat passage dels discurs, presentat baix una concepció espacial (*amunt, avall*) o temporal (*adés/abans, en acabant/despuix*).

Per a referir-nos a una part del text anterior utilisem els adverbis *amunt, adés/abans*, mentres que, inversament, els adverbis *avall* i *en acabant/despuix* remetent a un fragment posterior. És de notar que quan s'adopta la perspectiva espacial el valencià aprofita els adverbis específics de moviment *amunt* i *avall*, preferibles a *dalt* i *baix* en est us: *Com havem dit amunt, els possessius tenen cert valor deíctic; Segons vorem més avall, el valencià fa una triple distinció de proximitat: este, eixe i aquell*.

d) En la deixis en absència o *am Phantasma*² se senyalen elements que no estan presents en la situació discursiva, com ara en les explicacions de les direccions: *Quan arribe a la fi del carrer, gire a la dreta. Ahí trobarà el cine Tívoli*. Com indiquem avall, el fet de que esta deixis senyale objectes no presents en el discurs la convertix en una espècie de deixis figurada o evocadora, que permet l'expressió de la distància psicològica i afectiva del parlant cap a l'element en qüestió (*Quan pense en aquell gran home, encara m'emocione*).

Per una altra banda, des d'un punt de vista semàntic, la deixis pot ser personal (*Mos pares viuen en Benifayó*), espacial (*Vine ací ara mateixa*), temporal (*Adés m'he trobat a Joan pel carrer*), de manera (*No m'agrada que parles aixina*), i de quantitat (*No parles tant*).

13.1.3 Usos i valors dels demostratius

A diferència d'unes altres llengües, com el català o el francès, que únicament coneixen una oposició deíctica binària, el valencià distingeix tres graus de proximitat. Esta triple diferenciació es manifesta en els demostratius: *este* indica proximitat respecte del parlant i *eixe* indica proximitat a l'oient en alguns usos, mentres que en uns altres casos senyala distància intermija respecte a l'emissor; la lluntania respecte del parlant se manifesta per mig de *aquell*. Concretament, podem establir els següents usos dels demostratius valencians:

- a) En la deixis presencial la distinció ternària pot organitzar-se conforme a diferents oposicions:
 - a.1) En alguns usos *este* indica proximitat a l'emissor; *eixe*, proximitat al receptor; i *aquell*, lluntania respecte d'altres. Est us se dona principalment quan *este* i *eixe* van acompanyats, respectivament, d'un deíctic de primera i segona persona: *Esta càmera que tinc ací no funciona, dona'm eixa que tens al teu costat*.
 - a.2) En ocasions se manté la triple distinció, pero *eixe* ja no presenta una vinculació tan evident en el receptor, sino que indica més pronte una gradació intermija, és dir, una posició manco lluntana de l'emissor que *aquell*: *Tria les calces que més t'estimes: estes són de lycra, les d'eixe caixó, de nàilon i les d'aquell alçador, de cotó*.
 - a.3) Freqüentment els tres demostratius valencians se disposen en una oposició binària, en la que *este* indica proximitat a l'emissor, mentres que *eixe* i *aquell* senyalen indistintament la lluntania: *Yo estudié en eixe/aquell coleje d'allí*.
- b) En la deixis fòrica *este* pot remetre anafòricament a un antecedent (*Saludà al seu veí, pero este no li respongué*) o catafòricament a un element posterior del text (*Trobem estos usos de l'article: identificador, classificador i substantivador*). *Este* i *aquell* poden entrar en correlació i remetre anafòricament a dos elements del text. En eixe cas *este* remet al més propenc, és dir, al que ha aparegut en segon lloc, i *aquell* al més lluntà, el que s'ha

² CF. K. Bühler, *Sprachtheorie*, Jena, 1934, (trad. *Teoría del lenguaje*, Madrit, R.O., 1954).

mencionat primer: *Ausias March* i *Joanot Martorell* són dos escriptors de rellevància internacional: *este*, per la seua contribució a la creació de la novel·la moderna, i *aquell* per la qualitat i profunditat dels seus versos.

Per la seua banda, el demostratiu *eixe* realisa una funció identificativa, és dir, remarca l'identitat del referent de dos elements del text. Per això el seu us és molt freqüent i a sovint substituïx a *este*: *Ha aparegut un galfí en la platja de Pinedo i **eixe** galfí ha dut de cap als biòlecs en el seu intent per salvar-li la vida; A voltes els individus rescatats poden presentar símptomes d'hipotèrmia: en **eixe** cas farem us de la manta elèctrica.*

- c) En la deixis temporal *este* senyala proximitat o immediatea temporal respecte del moment de l'emissió, orientada be al futur (*¿Qué faràs **esta** fi de semana?*), be al passat (*¿Qué has fet **esta** fi de semana?*).

En canvi, el demostratiu *aquell* únicament pot referir-se al passat, mai al futur. Freqüentment alterna en *eixe*, que front a *aquell*, no indica tant distància temporal, com identificació del periodo temporal en qüestió: *En 2001 Rafael Benítez fichà pel València C. de F. i **aquella/eixa** mateixa temporada el feu campeó de lliga.*

- d) En els usos evocadors de la deixis en absència o *am Phantasma* el demostratiu *este* indica proximitat psicològica (*No sé per a on parará ara **est** home*), front a *aquell*, que indica un alluntament (*No sé per a on parará ara **aquell** home*) que pot traduir-se en respecte o admiració (*Encara recorde les ensenyances d'**aquell** home*). En la deixis en presència el valor psicològic aproximatiu de *este* indica despreci: *Que parle **este**; ¿Qué voldrà **este** ara?*

13.1.4 Formes dels demostratius

Com ya hem vist, els demostratius presenten tres graus de proximitat: pròxim al parlant, pròxim a l'oyent, i llunt dels dos. Pero ademés, per a cada u d'estos graus tenim formes variables i formes invariables neutres.

13.1.4.1 Formes variables

Els demostratius variables poden funcionar com a determinants, especificant un substantiu, o com a pronoms, en funció de núcleu del sintagma nominal. Estos demostratius tenen morfemes de gènere i número i quan funcionen com a determinants concorden en el núcleu del sintagma nominal que especifiquen (*He comprat **esta** caraceta/**este** disfràs per a la festa*), mentres que quan funcionen com a pronoms indiquen el gènere i el número del referent al que remeten (*He comprat **esta/este** per a la festa*).

Els demostratius variables presenten les següents formes:³

	Singular		Plural	
	Masculí	Femení	Masculí	Femení
Pròxim al parlant	<i>est, este</i>	<i>esta</i> ⁴	<i>estos</i>	<i>estes</i>
Pròxim a l'oyent / Grau intermig de proximitat	<i>eix, eixe</i>	<i>eixa</i>	<i>eixos</i>	<i>eixes</i> ⁵
Llunt dels interlocutors	<i>aquell</i>	<i>aquella</i>	<i>aquells</i>	<i>aquelles</i>

Les formes del masculí singular *est* i *eix*, que en la llengua antiga eren les úniques existents, actualment mai s'utilisen com a pronoms. S'usen exclusivament com a determinants, i únicament davant de paraula que escomence per vocal o hac, sobretot quan la vocal és tònica o és una *e*-.

No obstant, se recomana mantindre les formes *est* i *eix* en funció determinant en tots els casos en que van seguides de paraula començada per vocal o haig:

Est home

Est eixemple

Est animal (no és general)

Eix orso

Eix escomençament

Eix assunt (no és general)

Eix estrany cas

En canvi, utilisem les formes *este* i *eixe*:

a) davant de paraula començada per consonant:

Eixe cas

Este gran amic

³ Les formes reforçades arcaiques *aquest* i *aqueix*, encara que conviuen en la llengua antiga junt a les formes reduïdes *est* / *eix* i derivats, s'extingiren fa sigles en llengua valenciana. Este procés fon paral·lel a la desaparició de les formes *aqueste* / *aquese* en castellà i *aqueste* / *aqueisse* en portugués.

Els gusts arcaisants d'alguns poetes de la Renaixença provocaren un reviscolament artificios en la llengua lliterària d'estes formes extintes; us que es reforçaria posteriorment en certs rogles per influència de la doctrina llingüística catalana, que conserva la forma reforçada *aquest*, la qual contrasta en les formes *este* / *eixe* de la llengua valenciana. L'us dels arcaismes *aquest* / *aqueix* en la llengua actual, per tant, no és justificable, a no ser que, com a recurs narratiu, se pretenga donar un regust arcaic al discurs.

⁴ Per fonètica sintàctica es produïx una elisió de la *-a* en la forma *esta* davant de paraula que escomence per *a-* o *o-* oberta: *est(a) ànima*, *est(a) hora*. Es tracta d'una pronunciació acceptable que, no obstant, no s'ha de traslladar a l'escriptura. Este fet també es produïx en formes com *quin(a) hora*, *un(a) atra*, *mij(a) hora*, a on la norma fonètica és no pronunciar la *(a)*.

⁵ Les variants coloquials *ixe*, *ixa*, *ixos*, *ixes*, pròpies d'un llenguatge poc cuidat, no tenen reflex en l'escriptura.

b) en funció pronominal:

*Avisí a mare i fill, pero **este** ignorà l'avís.*
***Este** és el que vullc, no aquell.*
***Eixe** argentat és el meu coche.*
***Eixe en** València és més car.*
*Arreplega **este**.*
***Eixe**, encara que siga car, és el que vullc.*

13.1.4.2 Formes invariables

Els demostratius neutres no tenen variació de número i funcionen com a pronoms, no com a determinants, ja que en valencià no existixen substantius de gènere neutre als quals puguen especificar. Presenten les següents formes:

Pròxim al parlant	<i>açò</i> ⁶
Pròxim a l'oyent / Grau intermig de proximitat	<i>això</i>
Llunt dels interlocutors	<i>allò</i> ⁷

En la deixis presencial els demostratius neutres senyalen entitats no animades de nom desconegut o que no cal nomenar perquè no es considera convenient o necessari individualitzar-les:

A.- *Dona'm **allò**.*
 B.- *¿El **qué**?*
 A.- *Les olives.*

*Pren **açò**.*

*No et menges **això**: no saps ni **qué** és.*

En oracions copulatives en el verb *ser* els demostratius neutres poden fer referència tant a elements animats com inanimats: ***Això** és una verdadera dona; **Açò** no és art; **Això** és un matrimoni com toca.* En els demés casos la referència a ser animats per mig dels neutres respon a un procés despectiu de cosificació: *¿**Qué** farem en **açò**?; ¿Podrem convertir-lo en un home de profit?*

En funció fòrica els demostratius neutres remetent a oracions o a continguts que poden expressar-se per mig d'una oració: *El preu del forment ha tornat a pujar i per **això** el poble està tan nerviós; Diu que pergué perquè el campionat estava amanyat, pero **això** no s'ho creu ni ell; Faràs **açò**: ensajaràs tots els dies un poquet.*

⁶ En la llengua clàssica existia la variant *ço*, hui completament desapareguda. La forma dialectal *astò*, pròpia del valencià meridional, no té tradició lliterària i possiblement és un creuament entre la forma valenciana *açò* i el castellà *esto*; no obstant, la remissió al castellà no és segura, puix també es pot haver format per analogia: si *eixe* se relaciona en *això*, la forma corresponent a *este* seria *astò*.

⁷ En la llengua coloquial existix una forma *allona*, per feminisació de *allò*. S'utilisa igualment per a designar una cosa que no es vol o no se sap nomenar.

13.1.4.3 Funció sintàctica

Segons hem indicat amunt (13.1.4.1), els demostratius variables poden fer la funció de núcleu d'un sintagma nominal adoptant el gènere i el número del substantiu al qual remeten:

*Tinc moltes plantes, te regale **esta**.*

*Vullc un meló, m'enduré **eixe**.*

I també poden funcionar com a determinants actualisadors d'un substantiu, precedint-lo:

***Este** quadro m'ha agradat molt.*

***Aquella** chiqueta és la meua neboda.*

Únicament poden aparéixer darrere del substantiu quan este ya va determinat per l'artícul definit:

*Les tomates **eixes** pareixen bones.*

En eixe cas és l'artícul el que actualisa pròpiament el substantiu, mentres que el demostratiu l'identifica subsidiàriament, situant-lo en l'espai per relació al parlant. Quan no situen en l'espai els demostratius posposts tenen valor emfàtic, freqüentment despectiu: *No t'ajuntes en la gentola **eixa***; *El chicon **este** no té trellat*.

En canvi, els demostratius invariables sempre fan la funció de núcleu d'un sintagma nominal actuant com a pronoms:

***Açò** (esta cosa) no té cap ni peus.*

*Ni em vingues en **això** (eixa cosa).*

*Voldria saber qué és **allò** (aquella cosa).*

13.1.5 Els adverbis demostratius de lloc

En valencià els adverbis demostratius de lloc presenten també una triple gradació: *ací* (prop del parlant); *ahí* (grau intermig/prop del parlant); *allí/allà* (llunt dels interlocutors). Nos ocupem d'estes formes en el capítul 20, corresponent als adverbis.

13.2 ELS POSSESSIUS

13.2.1 Característiques principals

Els possessius indiquen una relació de vinculació o pertinença de l'entitat que designa el sintagma nominal respecte de les persones gramaticals. És una relació de pertinença en sentit ample que expressa diversos graus de vinculació en les persones del discurs (els posseïdors):

- a) Poden indicar la possessió intransferible o inherent, com quan fan referència a una part del cos, a les relacions de parentesc o a les característiques síquiques o físiques d'un ser viu: ***La seua** bondat fon finalment recompensada.*

La vinculació dels noms de parentesc i de les parts del cos en el posseïdor és moltes voltes evident per la mateixa situació discursiva, sobretot si apareix en l'enunciat un pronom datiu (*me, te, li...*). Llavors la simple presència de l'artícul definit fa la funció del possessiu (***Me** fal mal la cama; **Dis-li-ho** al pare*), que es reserva per als usos emfàtics o per a quan el

context no identifica suficientment al posseïdor: *Ves en conte en **ma** cama, casi me pegues un puntelló; Ha tocat **ta** mare.*

- b) Indiquen també la simple possessió no inherent d'un element per part del posseïdor, en referència a un objecte o element adquirit: ***El meu** ordenador funciona ara molt be; No vol deixar **els seus** joguets a ningú; **Sa casa** no té jardí.*

També resulta habitual l'aparició de l'article en conte del possessiu en els casos en que la relació en el posseïdor és evident, principalment en les peces de roba i en els objectes especialment vinculats pel seu us a les persones: *T'has tacat la camiseta; Ha dut el coche al taller; Tinc el mòbil trencat...*

El substantiu *casa* implica una relació tan estreta en el posseïdor que, precedit de preposició, ni tan sols necessita l'article: *Me'n vaig a casa.*

- c) Senyalen també relacions no possessives, expressant simplement un vincle, més o manco estret en el posseïdor, que pot ser inclús merament afectiu o psicològic: *Està calent perquè **el seu** equip ha perdut hui (l'equip que més s'estima); **Els meus** empleats estan contents en la marcha de l'empresa (els empleats baix les meues ordres); **La meua** oficina és molt chicoteta (l'oficina a on treballo); ¿A quin Pep te referixes: **al teu** o **al meu**? (¿al que tu coneixes o al que conec yo?).*

Els possessius tenen valor deíctic, puix se referixen a les persones del discurs, i presenten lexemes diferents segons la persona a qui remetem la pertinença. Per exemple, *mon* remet al parlant, mentre que *ton* remet a l'oïent. No obstant, no adopten el gènere i el número del posseïdor, sino que, com els demés determinants, concorden en el substantiu al que modifiquen:

*Vicenta diu que **els seus diners** se'ls ha guanyats ben guanyats.*

*Nelo, **tos pares** te busquen.*

Els possessius actualitzen els substantius als que acompanyen, concretant-los en una determinada situació comunicativa al relacionar-los en el seu posseïdor. No obstant, la seua capacitat individualisadora no és tan forta com la dels demostratius, especialistes en senyalar un element del context comunicatiu:

A.- *Plancha'm **la meua** camisa, que la necessite per ad esta vesprada.*

B.- *¿Quina: esta d'ací o eixa del teu costat?*

La major capacitat actualisadora dels demostratius se manifesta quan se combinen en els possessius en un mateix sintagma. En eixe cas és el demostratiu el que precedeix al substantiu, actualisant-lo, mentre que el possessiu va pospost: *Esta filla **meua** mai pot estar-se queta.*

La percepció del possessiu com un determinant en capacitat actualisadora llimitada ha provocat una duplictat de formes dels possessius: junt a les formes àtones sense article (*ma veïna, ta veïna, sa veïna, nostra veïna, vostra veïna*) presenten també unes formes tòniques equivalents i alternatives que van acompanyades necessàriament de l'article (*la meua veïna, la teua veïna, la seua veïna, la nostra veïna, la vostra veïna*).⁸

⁸ Funcionalment, ambdós formes són equivalents, és dir, que pel fet de portar article el possessiu tònic de *la meua veïna* no té major capacitat efectiva actualisadora que *ma veïna*, que no en du. Això sí, pareix que el valencià, com el portugués, l'italià i el català, s'ha estimat més marcar formalment l'actualisació del possessiu acompanyant-lo en l'article, el determinant per excelència.

Les formes tòniques poden funcionar com a pronoms, a diferència de les àtones, que necessiten recolzar-se en el núcleu substantiu i únicament poden ser determinants: *Ta casa és més gran, pero la meua té la ventaja d'estar en en el centre.*

13.2.2 Formes tòniques

En la següent taula es poden veure les diferents formes que poden prendre els possessius, en les possibles combinacions de morfemes de gènere i número per a cada persona gramatical:

		Formes tòniques			
		Singular		Plural	
Posseïdor		Masculí	Femení	Masculí	Femení
Un posseïdor	1 ^a persona singular	<i>meu</i>	<i>meua</i> ⁹	<i>meus</i>	<i>meues</i>
	2 ^a persona singular	<i>teu</i>	<i>teua</i>	<i>teus</i>	<i>teues</i>
	3 ^a persona singular	<i>seu</i>	<i>seua</i>	<i>seus</i>	<i>seues</i>
Més d'un posseïdor	1 ^a persona plural	<i>nostre</i>	<i>nostra</i>	<i>nostres</i>	
	2 ^a persona plural	<i>vostre</i>	<i>vostra</i>	<i>vostres</i>	
	3 ^a persona plural	<i>seu</i>	<i>seua</i>	<i>seus</i>	<i>seues</i>

Com se pot comprovar, el possessiu no dona cap d'indicació del gènere de la persona a la que fa referència. Sí que en dona del número (un posseïdor o més d'u), però només en la primera i segona persona: *el teu despaig* (un posseïdor) / *el vostre despaig* (més d'u).

En canvi, el possessiu de tercera persona de *el seu despaig* pot referir-se al despaig d'un o diversos posseïdors de sexe masculí o femení. Ademés, pot remetre a la forma de tractament de respecte de la segona persona del singular o del plural (*el despaig de vosté / de vostés*). En els casos en que açò pot crear confusió, esta es pot aclarir precisant o reemplaçant el possessiu per mig de les construccions preposicionals *d'ell, d'ella, d'ells, d'elles, de vosté o de vostés*:

La pilota és seua, d'ells.

Tenim els seus diners, d'ell.

L'ordenador de vosté ya està arreglat.

En conseqüència, com vorem en l'epígraf 13.2.3, hi ha preferència pels possessius àtons quan acompanyen a substantius íntimament vinculats al posseïdor (*ma cama, ma casa, ma yaya, ma falla, en ma vida...*), mentre que quan la relació en la persona discursiva no és tan forta el valencià s'estima més els possessius tònicos acompanyats de l'article, formalment més marcats (*la seua Universitat, la meua situació...*).

És significatiu també que casi no s'utilitzen les formes àtones sense article per a més d'un posseïdor (*nostre germà, vostre germà*) i hagen caigut en desús els plurals femenins dels possessius àtons (*mes cases, tes cases, ses cases*), puix la vinculació íntima d'un element posseït en el seu posseïdor queda difuminada i és manco evident en la pluralitat, tant si és una pluralitat de posseïdors com de coses posseïdes.

⁹ A nivell dialectal existixen les variants *la mua, la tua, la sua* de les formes tòniques *la meua, la teua, la seua*: *la mua cunyada, la tua padrina, la sua roba*. No és gens provable que tinguen relació en les formes arcaïques dels possessius femenins singulars *la mia, la tua, la sua*, i sí que provenen d'una pronunciació vulgar.

El seu ordenador de vosté ya està arreglat, pero el del seu amic encara haurà d'esperar un parell de dies.

El buçó d'ell és el número cinc i el d'ella, el dèsset.

Per la seua banda, el possessiu *nostre* pot referir-se a un únic posseïdor en el denominat plural de modèstia, freqüent en els texts acadèmics i científics per a objectivar i suavisar les afirmacions d'un autor, diluint-les per mig del plural, com si foren compartides per una comunitat: *Al nostre parer s'ha de reservar el terme depressió per als casos nomenats més amunt* (al nostre parer = al parer de l'autor); i també en el plural majestàtic, utilitat per les més altes dignitats polítiques i eclesiàstiques com el Rei o el Papa: *És la nostra voluntat que esta orde s'eixecute sense dilació* (=és voluntat del Rei).

Respecte de la posició del possessiu tònic, sol precedir al núcleu substantiu, determinant-lo. No obstant, en certes condicions pot aparéixer també darrere del nom. La posposició és necessària quan el substantiu està determinat per un article indefinit (*Alegaren uns cosins nostres*), un demostratiu (*Estos cosins nostres són molt nerviosos*) o un quantificador indefinit (*Alegaren alguns coneguts nostres*), o quan no va determinat (*Buscàrem amics nostres per a que nos aconsellaren*).

Si el substantiu porta un quantificador numeral és possible tant l'anteposició (*Els nostres dos gossets dormen en el jardí*) com la posposició: *Aparegueren dos gossets nostres i mamprengueren a lladrar*. No obstant, estes dos construccions no són equivalents: pospost al nom el possessiu ya no determina, sino que funciona com a complement nominal.

Aixina, en *Els nostres dos gossets* primer el possessiu *nostres* actualisa el substantiu *gossets*, identificant-lo, i en acabant el quantificador precisa el número d'eixos gossos. En canvi, en *dos gossets nostres* és el numeral *dos* el que actualisa el substantiu i en acabant el possessiu afig l'informació corresponent al posseïdor.

La posposició del possessiu a un substantiu sense determinant, además del valor restrictiu i delimitador que li otorga la seua funció de complement (*Per a tractar esta qüestió designarem assessors nostres, no els que vosatros haveu proposat*), pot aportar una valor afectiu i emfàtic, que origina posposicions fixes en determinades expressions com *per culpa meua/teua/seua; Deu meu; mare meua...* No obstant, el valor afectiu també apareix en certes construccions en que el possessiu figura antepost: ¡*Ai, el meu chic, cóm el vullc!*

Quan les formes tòniques precedixen al substantiu sempre han de dur l'article definit. El caràcter obligatori de l'article quan el possessiu tònic funciona com a determinant origina una espècie de forma composta *el meu, el teu, el seu, el nostre, el vostre amic...*, ya que no hi ha possibilitat d'ometre l'article: **Meu amic viu en Santa Pola* (incorrecte).

És possible l'us de les formes *nostre* i *vostre* davant del substantiu en alguns usos (*Nostra Novela, nostra Senyera...*: vore epígraf 13.2.3), pero convé remarcar que en eixe cas ya no són formes tòniques, sino que perden l'accent i són pròpiament àtones.

També és possible la posposició del possessiu a un substantiu determinat per un article definit, pero llavors, com havem apuntat més avant, deixa de funcionar com a determinant i passa a actuar com a complement del nom, lo que otorga al sintagma un cert caràcter emfàtic o contrastiu: *Vingueren els amics seus* (no els meus) *i ho embrutaren tot*.

El possessiu pot funcionar com a complement predicatiu (*Te considere el meu amic / Considera seu el joguet*) i com a atribut d'una oració copulativa. Quan és pronom i fa la funció d'atribut sol aparéixer sense article (*Eixes aïnes són meues*). No obstant, va determinat per l'article en les oracions copulatives que establixen l'identitat entre el subjecte i l'atribut: *Eixes aïnes són les meues*.

13.2.3 Formes àtones

En valencià modern només hi ha formes àtones pròpies en les persones del singular. Per a la primera i segona persona del plural s'utilitzen formes idèntiques a les tòniques, però sense article i desprovistes d'accent, mentre que per a la tercera persona del plural s'ampren les mateixes del singular¹⁰:

		Formes àtones			
		Singular		Plural	
		Posseïdor	Masculí	Femení	Masculí
Un posseïdor	1 ^a persona singular	<i>mon</i>	<i>ma</i>	<i>mos</i>	<i>mes</i>
	2 ^a persona singular	<i>ton</i>	<i>ta</i>	<i>tos</i>	<i>tes</i>
	3 ^a persona singular	<i>son</i>	<i>sa</i>	<i>sos</i>	<i>ses</i>
Més d'un posseïdor	1 ^a persona plural	<i>nostre</i>	<i>nostra</i>	<i>nostres</i>	
	2 ^a persona plural	<i>vostre</i>	<i>vostra</i>	<i>vostres</i>	
	3 ^a persona plural	<i>son</i>	<i>sa</i>	<i>sos</i>	<i>ses</i>

Les formes àtones mai van precedides d'article i sempre s'anteposen al substantiu. No poden, per tant, actuar en funció pronominal, no van mai pospostes al nom, ni tampoc poden anar acompanyades de ningun demostratiu.

En la llengua antiga els possessius àtons eren els més utilitzats en qualsevol posició i situació comunicativa, si bé han anat sent substituïts a poc a poc per les formes tòniques.

En la llengua parlada actual els possessius àtons s'utilitzen:

- davant de casi tots els parentius (*fill, filla, mare, pare, germà, germana, yayo, yaya, tio, tia, sogre, sogra, cosí...*), inclús en plural: *mos pares, tos fills*, etc.
- davant d'algunes paraules com *casa* i *vida* (abds en singular) i, en general, acompanyant a substantius íntimament vinculats al posseïdor o en forta autoadscripció personal (*ma cama, ma falla, ma classe...*).
- en certes locucions lexicalisades (*en son cas, en son dia, per mon conte...*).
- en refrans i frases fetes: *Ha trobat la sabateta de son peu. Cada cosa a son temps. Tots són d'un ventre i cada u té son temple. Quan la barba de ton veí veges afaitar, posa la teua a arremullar.*
- com a mostra d'especial respecte o veneració: *Ses Majestats, ses senyories, Sa Santitat, Sa Altea Real, Deu Nostre Senyor, nostra Senyera, nostra llengua valenciana.*

En el restant dels casos solen utilitzar-se les formes tòniques; si bé, d'acort en els usos escrits tradicionals, perpetuats pels escriptors actuals, se dona també, especialment en escrits formals o literaris, cert ús de les formes àtones per a donar variabilitat lingüística.

¹⁰ En escrits de la llengua antiga podem trobar, junt a *nostre* i *vostre*, les variants *nòstron* i *vòstron* per a la primera i segona persones del plural (aparegudes, segurament, per analogia en les formes d'un sol posseïdor). Per a la tercera persona del plural (més d'un posseïdor) existien les formes hui desaparegudes *llur, llurs*: *E los qui staven dins digueren que per negu ells no obririen, per ço com llur senyor [el senyor d'ells] no u volia (Tirant lo Blanch, capítol 53)*. Totes elles són impròpies de la llengua actual i han d'evitar-se en qualsevol ús. Localment poden trobar-se en la llengua parlada actual les formes *mons, tons* i *sons*, les quals deuen evitar-se en un nivell estàndard.

L'ús de les formes àtones ha de ser moderat en prosa no poètica, per a evitar caure en l'afectació o l'artificiositat. En canvi, en poesia són molt utilitzades, per tradició i també perquè permeten una major versatilitat en el còmput sil·làbic¹¹.

No obstant, l'extensió progressiva de l'ús de les formes tòniques (*el meu, la teua, els seus*, etc.) i l'escassa atenció a les formes àtones per part d'algunes propostes normatives, fan que creixca l'ús de les formes tòniques inclús davant dels parentius, contra la tradició oral i escrita.

Per eixemple, han caigut en desús en la llengua oral actual les formes àtones del femení plural: *mes, tes, ses*, substituïdes per *les meues, les teues, les seues*¹²; i hui ja no solen utilitzar-se les formes àtones davant de certs parentius com *gendre, nora, cunyat, cunyada, net, neta*¹³. No obstant, encara es mantenen en prou vitalitat les formes àtones en tots els altres casos, inclús davant de parentius com *fill, filla, sogre, sogra, cosí, cosina...*¹⁴ :

Mon pare i ta mare no es coneixen.

Ton yayo està molt arriscat.

En **ma vida** havia vist una cosa igual.

Aniré a **ta casa** despusedemà.

Mon fill viu en Morella.

Ma sogra és de Catarroja.

Son germà i sa germana són amics meus.

Mos pares i tos pares ixen junts de viatge.

Sos pares són alacantins.

En **son dia** es publicaran els resultats de l'oposició.

Presente el DNI o, en **son cas**, el passaport.

He preparat **per mon conte** més eixercicis.

Ton tio és major que **ta tia**.

En el corral de **sa casa** té un tillol.

Ma casa és chicoteta.

En **ta vida** has fet un brot.

¹¹ L'utilització dels possessius àtons en estos usos lliteraris té una llarga tradició en valencià. Recordem ací alguns versos de la lletra d'himnes de fonda significació i simbolisme per als valencians: “*La Pàtria Valenciana s'ampara baix ton mant*”, “*reviu en ta capella*”, “*i vostra image santa portem sempre en lo cor*”, de l'Himne de la Coronació de la Mare de Deu dels Desamparats; “*Paladins de l'art t'ofrenen ses victòries jagantines*”, “*i als teus peus, sultana, tos jardins estenen..*”, “*notes de nostra albada canten les glòries...*”, “*Que nostra veu la llum salude...*”, “*Flamege en l'aire nostra Senyera*”, de l'Himne Valencià; “*Llauradors, nostra terra perilla...*” “*escampà ta glòria el vent*”, “*Rompa fort nostre clam, colliters*”, “*¡Alcem murs, alcem racers protectors de nostra casa, i refresque nostra llar l'alenada de la mar!*” d'un altre himne com el *Vent de Ponent*; o “*Valencians, defengam nostra terra contra lladres, bochins i tirans*”, en la *Cançó de lluita*.

En estos usos poètics, és comú que davant de substantius femenins escomençats per *a* tònica s'utilisen les formes del masculí: *mon ànima, son haca*, en lloc de *ma ànima, sa haca*.

¹² Com ja s'ha al·lunyat, la vinculació íntima d'un element posseït en el seu posseïdor (pròpia dels possessius àtons) queda difuminada i és manco evident en la pluralitat, tant si és una pluralitat de posseïdors com de coses posseïdes.

¹³ Hi ha zones conservadores (com El Cabanyal, dins de la ciutat de València), que mantenen l'ús complet dels possessius simples en els entorns citats com ara: *mon cunyat, ma cunyada, mes ties, ses cases*.

¹⁴ També existixen formes “reforçades” de *son* i *sa* en les quals els possessius van seguits de *d'ell, d'ella, d'ells, d'elles, de vosté* o de *vostés*; és un recurs per a aclarir o recordar si el posseïdor és masculí o femení, singular o plural, o inclús si és la tercera persona o és la segona en tractament de respecte: *son pare d'ell, sa mare d'ell, son yayo d'ella, sa yaya d'ell, son germà d'ella, sa tia d'ell, son tio d'ells, sa mare de vosté...*

*Açò no ho voràs en tota **ta vida**.*

***Ma mare** és catarrogina.*

***Ton pare** era correger.*

*Li ho digué a **son pare**.*

*A **ta cosina** li diuen Ampar.*

***Son cosí germà** és tramoyiste.*

Front a modernes tendències empobridores, l'ús de les formes àtones ha de favorir-se (sense caure, com s'ha dit, en l'artificiositat o l'afectació) en aquells casos en que la nostra tradició llingüística aixina ho indique, puix se tracta d'un fenomen ben característic i enriquidor del nostre idioma, conservat des de temps antics de manera ininterrompuda.